



EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

Merre tart Japán?

Zoltai Alexandra

EK/2022/1.



Eurázsia Központ Elemzések

Kiadó:
Eurázsia Központ

Szerkesztő:
Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:

1117 Budapest, Infopark sétány 1i
eurasiacenter@uni-neumann.hu
<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy: Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Eurázsia Központ álláspontjának.



ISSN (online):

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2022.

MERRE TART JAPÁN?

Zoltai Alexandra

Japán a világ harmadik legnagyobb gazdasága, azonban úgy tűnik, hogy az utóbbi időben nem találja helyét a világban, ami a lemaradását is okozta például a környező ázsiai országok gazdasági fejlődésének növekedéséhez képest. A 2021-es évben az ország számos kihívással nézett szembe, nem csak olimpiát rendeztek, de új miniszterelnöke is lett az országnak, októberben pedig sor került a felsőházi választásokra. A japán közélet azonban folyamatosan a koronavírus járvány helyzet kezelése körül forgott. A 2021-es év áttekintése után érdemes megvizsgálni, hogy merre tart Japán és a japán gazdaság Fumio Kishida miniszterelnöksége alatt, és mit várhatunk a Kishidanomics-tól?

Kulcsszavak: *Japán, Fumio Kishida, koronavírus, Kishidanomics, új kapitalizmus*

Abstract

Japan is the third largest economy in the world, however, it seems that nowadays Japan has been stuck in an economic time wrap and failed to keep pace with the growth it has seen around in Asia. In 2021 the country faced numerous challenges, not only because Japan was hosting the Olympic Games, but the country also had a new prime minister right before the elections, which took place in October. However, Japan's everyday life was about how to deal with the coronavirus epidemic, the Japanese people and government had been in constant struggle with the epidemic and its waves. After a brief overview Japan's last year, this paper analyzes where Japan and the Japanese economy are heading under Fumio Kishida's presidency and what can we expect from Kishidanomics?

Keywords: *Japan, Fumio Kishida, coronavirus, Kishidanomics, new capitalism*

Japán 2021-ben

A külpolitikai események mellett¹ a japán kormány folyamatos küzdelmet vívott a járvánnyal, ami teljesen beárnyékolta a nyári tokiói olimpiát is. A várakozásokkal ellentétben – a japán gazdaság felendülését és a turizmus erősödését várták a nyári játékok 2020-as elhalasztásával – zárt kapuk mögött, nézők nélkül került megrendezésre a tokiói olimpia, mindezt pedig rendkívül szigorú szabályozások közepette, miközben a legtöbb ország nem javasolta állampolgárai számára a Japánba való utazást (köztük az Egyesült Államok sem), emellett pedig a [japánok többsége is ellenezte](#) az olimpia megrendezését.

A 2021-es év komoly belpolitikai változásokat is hozott Japánban. 2021. szeptember 3-án Yoshihide Suga japán miniszterelnök mindössze egy évvel azután távozott tisztségéből, hogy 2020 szeptemberében átvette a hatalmat Shinzo Abe-től. Suga népszerűségéről készült országos közvéleménykutatás szerint a 2020 szeptemberi 66,4%-ról 2021 augusztusára 26%-ra esett vissza támogatottsága a koronavírus-járvány sikertelen kezelése miatt. Lemondása versenyt indított a párton belül a

miniszterelnöki pozícióért, ahol a végső győzelmet [Fumio Kishida, volt japán külügyminiszter nyerte.](#)²

Mivel előreláthatólag a koronavírus-járvány továbbra is nagy befolyást gyakorol majd a japánok mindennapjaira és ennek kezelése komoly hatással van a politikai életre, így a japán parlament rekordnagyságú, közel 3600 milliárd jenes (317 milliárd dolláros) többletköltségvetést hagyott jóvá a márciusig tartó pénzügyi évre a járvány sújtotta háztartások és vállalkozások megsegítésére. A költségvetés nagyrészt a COVID-19 elleni intézkedések finanszírozására szolgál, ideértve az emlékeztető vakcinákat és a gyógyszereket. Kishida tervei szerint a pótköltségvetés célja a világjárványból még nem teljesen kilábaló gazdaság újjáélesztése, valamint erősebb növekedés és a vagyon igazságosabb elosztása az úgynevezett „[Új kapitalizmus](#)” politika értelmében.

Kishidanomics avagy az „új kapitalizmus”

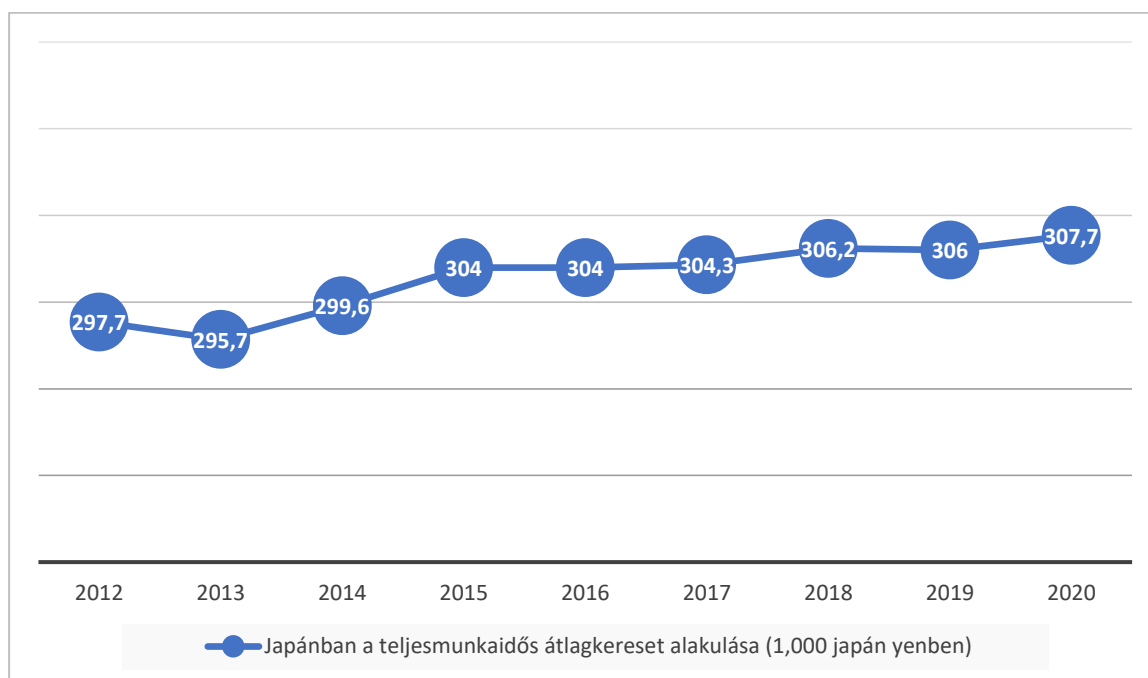
A Kishidanomics elődjének az Abenomicsnak a célja az lett volna, hogy újjáélessze a japán gazdaságot, azonban kilenc évvel és néhány miniszterelnökkel később a növekedés továbbra is lassú, miközben a vagyoni különbségek nőttek. Az [Abenomics](#) ugyan fellendítette a tőzsdei árfolyamokat és erős vállalati nyereséget generált, azonban az alacsonyabb fizetésű alkalmazottak bérszintjének emelkedése és a kisvállalatok növekedése lassú volt. A Kishidanomics ezen szeretne változtatni, azaz a növekedés előnyeit a társadalomban jobban teríteni, ugyan Abe Shinzo továbbra is a kormányzó Liberális Demokrata Párt meghatározó alakja, és kockázatos stratégiának ígérkezik a politikájával szembe menni, Kishida azonban lehetőséget lát abban, hogy a gazdaságpolitikájában méltányosság nagyobb szerepet kapjon. A program, amelyet Kishida nem kevesebb, mint „új kapitalizmus”-ként emleget, adókedvezményeket – és egyes esetekben adóbírságokat – tartalmaz a cégek számára, attól függően, hogy emelik-e a vagy csökkentik a béreket. Az újonnan megválasztott japán miniszterelnök egy populista gazdaságpolitikát dolgozott ki, amely támogatásokat nyújt, a potenciális növekedési ágazatok támogatására törekszik, és a vállalatokat a régóta stagnáló bérek emelésére készíti. Ezek az intézkedések mindenképpen jól hangzanak, azonban nagyobb állami szerepvállalást is jelentenek egy olyan gazdaságban, amely esetében a korábbi mainstream az volt, hogy a sikeres gazdaságpolitikához inkább kevesebb állami beavatkozásra lenne szükség, nem pedig többre. Kishida arra [figyelmeztetett](#), hogy a neoliberális gazdaság a gazdagok és a szegények, valamint a városi és vidéki területek közötti nagyobb jövedelmi egyenlőtlenségekhez vezetett, ami a társadalom stabilitását gyengíti. A jövedelmi különbségek csökkentése érdekében Kishida egyik prioritása az alacsonyabb jövedelmű dolgozók bérének emelése. Kishida szerint a digitalizáció, a klímaváltozás, a gazdasági biztonság és a technológia olyan területek, amelyek potenciális növekedési forrást jelentenek, és segíthetnek megoldani a társadalmi problémákat.

Érdekes rámutatni, hogy 2020 január és 2021 áprilisa közötti időszakban a G20-ak és Japán ázsiai szomszédai között [Japán](#) költötte GDP-arányosan (44%) a járvány miatti gazdasági válság leküzdésére a legtöbbet. Japán a GDP 15,9%-át fordította erre a célra a megnövelt költségvetés révén, illetve a GDP 28,3%-a likviditási eszközökre ment el. Kishida első gazdasági csomagjának a része egy nagy, összesen 3600 milliárd jenes (317 milliárd dolláros) ösztönző – ez az ország GDP-

jének körülbelül 5 százalékát jelenti – a következő pénzügyi évig, ami áprilisban kezdődik. Kishida célja ezzel az lenne egyfelől, hogy bebiztosítsa Japán vezető helyét a félvezetők, a digitalizáció és a zöld technológia területein. Az egyik fókuszterület [a gazdasági szuverenitás erősítése](#), vagyis az, hogy Kína helyett Japánban kerüljenek gyártásra egyes termékek, így a hazai termelés ösztönzése. A növekvő biztonsági és stratégiai kihívásokra adott választ is tartalmazza a csomag, amivel a rakétavédelmi rendszerek telepítésének felgyorsítását és az egyéb katonai költségeket kívánják fedezni. A szavazóknak is kedvezni szeretnének belőle, ugyanis 100 000 jen (körülbelül 870 dollár) kifizetést is ígér minden gyermekes családnak. Ezek az ösztönzők semmiképpen sem a Kishida kormány találmánya, ilyenre példa már a korábbi kormányzatok idején is volt.

Kishida előtti legnagyobb kihívása azonban abban rejlik, hogy a növekvő belföldi kereslet révén gazdasági növekedést tudjon elérni. Ezt indokolná az említett vállalati profitnövekedést, amely magasabb béreket és ezzel egyidejűleg pedig növekvő vásárlókedvet kellene produkálnia. Az [1990-es években a japán gazdaság hosszantartó recessziót szenvedett](#), az 1980-as években kialakult gazdasági buborék összeomlásakor. Ugyan a japán gazdaság továbbra is a legfejlettebbek közé tartozik, de nem tudott lépést tartani az Ázsiában és a világ többi részén tapasztalt növekedéssel. A legbeszédesebb az a tény, hogy Japánban stagnáltak a bérek, a kormány adatai szerint 2012 óta az átlagkereset növekedése alig haladta meg az egy százalékot.

1. grafikon: Az átlagkereset alakulása Japánban



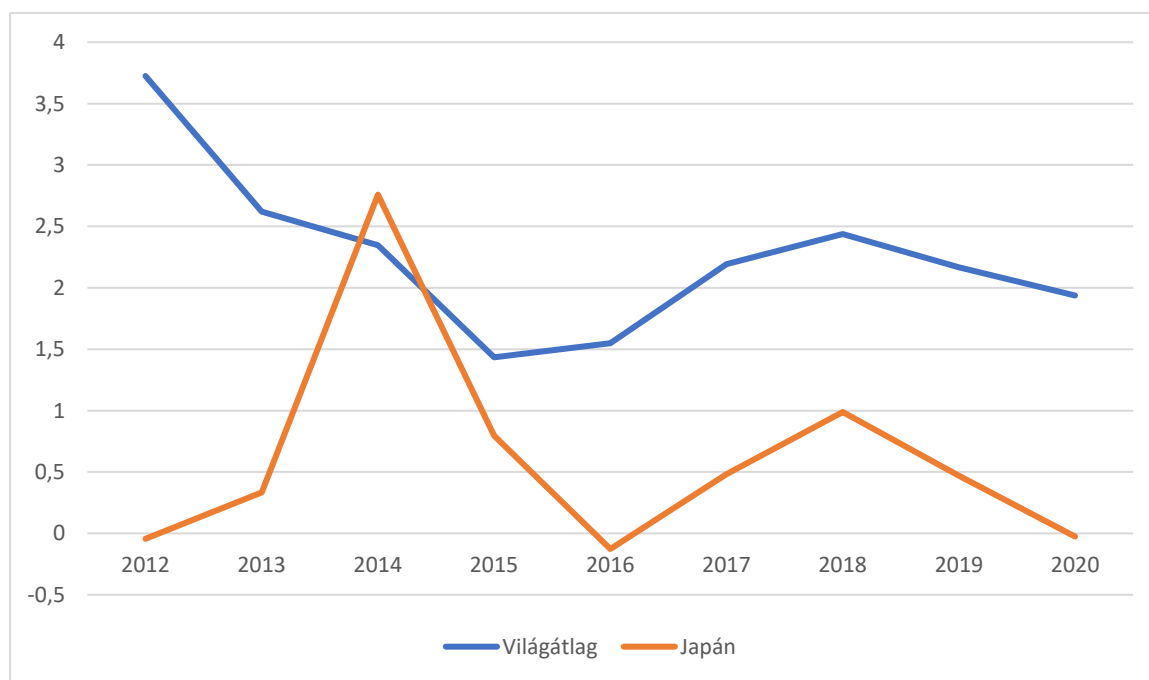
Forrás: Statista, <https://www.statista.com/statistics/1123481/japan-average-monthly-wages-among-full-time-workers/>

A japán vállalatok mindeközben meglehetősen jól teljesítettek, a vállalati profitok rekordmagasságra emelkedtek 2018-ban, és a koronavírus okozta zuhanást követően mára visszatértek a 2018-as szinthez. A felhalmozott nyereség 2019-re a becslések szerint [6,5 ezer milliárd dollárra nőtt](#). A japán vállalatok továbbra is felhalmozzák az általuk teremtett hozzáadott értéket, ahelyett, hogy azt

kellőképpen visszaforgatnák bérekbe és tőkebefektetésekbe. A koronavírus járványról nem is beszélve, hiszen ebben a környezetben mind a vállalatok, mind a magánszemélyek sok esetben elhalasztották a keresletüket, ezzel is hozzájárulva a gyenge belső kereslethez, illetve deflációs trendekhez. A COVID-19 járvány idején a kormány által folyósított segélyek főként banki takarékszámmlákra kerültek, ahelyett, hogy a gazdaságot pörgették volna. A közgazdászok szkeptikusak azzal kapcsolatban, hogy az új készpénzkifizetésnek vagy a béremelést célzó adókedvezményeknek lesz-e valós hatása. Abe Shinzo még a mandátuma alatt tett olyan kísérleteket, hogy nyomást gyakoroljon a vállalatokra, hogy emeljék a béreket, de az ígéreteket nem követték tettek. A japán munkaerő pedig inkább a munkahely biztonságát választotta az anyagi haszon helyett, a vállalatok pedig ezt kihasználva nem a munkaerőre költötték a profitjukat, amikor kicsi az esélye annak, hogy felmondjanak alkalmazottaik. Ez pedig úgy tűnik egy darabig még így is marad, hiszen a COVID-19 még óvatossabbá tette a japán munkavállalókat.

Tovább nehezíti Japán gazdasági helyzetét, hogy két évtizednyi monetáris lazítás után Japán gazdaság továbbra is deflációval lehet jellemezni.

2. grafikon: az infláció alakulása a világon és Japánban



Forrás: Worldbank

A japán kabinet 2021 decemberében már jóváhagyta a [2022-es költségvetést](#) is, ami Japán valaha volt legnagyobb, 107,6 ezer milliárd jen (940 milliárd dollár) értékű költségvetési tervezet. Ebből a koronavírus-világjárvány elleni intézkedéseket, a növekvő társadalombiztosítási költségeket és a rekordmagaságú védelmi kiadásokat kívánják finanszírozni. A 2022 áprilisban kezdődő új pénzügyi évre vonatkozó költségvetés egymásután tizedik éve lesz rekordmagasságú. A szakpolitikai kiadások legnagyobb összetevője a társadalombiztosítás, ami a teljes költségvetés több mint egyharmadát teszi ki, mivel az öregedő népesség továbbra is nagy terhet jelent a gazdaságnak és növeli az egészségügyi költségeket. A védelmi kiadásokat is a valaha volt legnagyobb összegre, 540 milliárd jenne emelték, ami immár nyolcadik éve rekordmagas, és tükrözi Japán azon

erőfeszítéseit, hogy előmozdítsa az új technológiák fejlesztését és fokozza a képességeket az olyan új biztonsági területeken, mint a kibertér és a világűr. A kormány a 2022-2023-as költségvetési évben ráadásul [3,2 százalékos reálgazdasági növekedéssel](#) számol, szemben a költségvetési terv alapjául szolgáló 2,2 százalékos előzetes becsléssel. Kishida [az új kapitalizmusról alkotott víziója kapcsán](#), amelyet kulcsfontosságúnak tart a gazdaság fellendítéséhez, tavaszra ígért pontos ütemtervet.

Külgazdasági kérdések

[Január 1-jén hatályba lépett a Regionális Átfogó Gazdasági Partnerségi](#) (Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP) megállapodás, amely a világ egyik legnagyobb kereskedelmi megállapodása. Az RCEP két tagállamként Kína és Japán közötti gazdasági partnerség várhatóan évről-évre erősödni fog, ráadásul szeptemberben ünnepli Japán és Kína az 50. évfordulóját annak, hogy normalizálódtak a háború utáni kapcsolataik. Az RCEP-vel nem csak a gazdasági, de a politikai együttműködés is javulhat a két ország között, Kishida elmondta, hogy „konstruktív és stabil” kapcsolatot kíván kialakítani Kínával. [Japán profitálhatja az egyik legtöbbet az RCEP-ből](#), főként a kereskedelem pozitív hatásai miatt. A japán autóalkatrészekre és más termékekre kivetett kínai vámok fokozatosan csökkenni fognak, ami a japán ipari termékek Kínába irányuló exportjának 86%-ra ugrását eredményezheti a jelenlegi 8%-ról. Az RCEP hatására Japán éves exportja várhatóan 20 milliárd dollárral emelkedik, ami 5,5%-os növekedést jelentene a 2019-es exporthoz képest. Másfelől viszont Japán feladata lesz Kína térségbeli befolyásának ellensúlyozása is, főként az Egyesült Államok szövetségeseiként.

Japánnak esélye nyílhat arra, hogy javítsa kapcsolatát Dél-Koreával, amelyet az elemzők a 2022. márciusi dél-koreai elnökválasztás eredményeitől tesznek függővé. A dél-koreai választásokig ugyanis kevés remény maradt a japán és dél-koreai kapcsolatok javulására. Egyes elemzők szerint Japán új miniszterelnöke, [Kishida Fumio jó partner lehet Dél-Korea új elnökének](#), bárki legyen is az, hogy helyreállítsa, vagy legalábbis javítsa a két ország kapcsolatát.

Tokió továbbra is kész konzultációt folytatni Moszkvával a Kuril-szigeteket illetően, főként a déli részén folyó közös gazdasági tevékenységekről. Azonban az komoly biztonságpolitikai kérdéseket vet fel, hogy Oroszország 2021 decemberében mobil partvédelmi rakétarendszert telepített a vitatott területre.

Összegzés

Kishida miniszterelnök nehéz év elé néz, hiszen 2021-hez hasonlóan a koronavírus-járvány kezelésének sikerességén, valamint a japán gazdaság beindításának képességén múlik a kormányzat támogatottsága. Amennyiben sikerül meggyőzni a közvéleményt, úgy az LDP a felsőházi választásokon is jól szerepelhet és Kishida így három évnyi értékes időhöz jutna a következő választások előtt, amely elég időt jelenthetne arra, hogy kezelje a diplomáciai, gazdasági és egyéb politikai kihívásokat és bizonyítsa rátermettségét Japán vezetésére.

2022-ben várhatóan tovább folytatódik a Kína és USA közötti rivalizáció, amelyben Japánnak meg kell tanulnia alkalmazkodni a folyamatosan változó geopolitikai környezethez. Vélhetően 2022-ben az egyensúly megtalálására törekszik majd a

volt külügyminiszter kormányzata. Egyfelől szorosabb politikai és katonai együttműködés várható a Quad tagországokkal, illetve az AUKUS biztonsági partnerségtől is azt várja Japán, hogy az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Ausztrália is megerősíti szerepvállalását a régióban. A gazdasági együttműködés tekintetében viszont várhatóan Kína felé nyit majd, ahol a diplomáciai kapcsolatok is javulhatnak az RCEP életbe lépésével, valamint a diplomáciai kapcsolatok felvételének 50. évfordulójának alkalmából. Oroszországra továbbra is fontos partnerként tekint Japán, azonban a térségben ismét egyre nagyobb mértékben jelenlévő USA, valamint szövetségesei árnyékot vethet a két ország kapcsolatára, valamint az a tény, hogy a Kishida és Biden csúcstalálkozó alkalmával egyetértés született a két vezető között, hogy szorosan együttműködnek az ukrajnai orosz invázió megakadályozásában. Kishida készen áll a 2022-es dél-koreai választások után tárgyalóasztalhoz ülni és javítani a kapcsolatokat Szoullal, amely óriási előrelépés lenne a két ország történelmében és nem mellesleg nagy külpolitikai sikerként is el lehetne könyvelni.

A Kishida kormányzatra óriási nyomás nehezedik minden oldalról. Egyfelől belebukhat a koronavírus járványának kezelésébe, ami az Omicron variáns következtében ismét magas fertőzési számokat produkál Japánban és egyre rosszabbodni látszik a helyzet. Ezzel együtt pedig a gazdasági ígéretek is be kell tartania, hiszen nemcsak a vagyon igazságosabb elosztását ígérték, hanem 3,2 százalékos növekedést is, amihez rekordmagasságú költségvetést fogadtak el. Amennyiben nem sikerül teljesíteniük, abba nem csak a kormány bukik bele, de a Japán gazdaság is nehéz helyzetbe kerül és eladósodottabb lesz, mint valaha. Mindezek mellett pedig komoly nyomás nehezedik Kishidára Japán kül- és biztonságpolitikai szempontjából is, hiszen meg kell találnia az egyensúlyt Kína és a Nyugat között.

¹ Japán szempontjából több fontos esemény is meghatározta az ország 2021-es évét, mind külpolitikai mind pedig belpolitikai szempontból. Április 12-én például a japán kormány jóváhagyta, hogy a 10 évvel ezelőtt a legsúlyosabb fokozatba besorolt katasztrófát szenvedett [fukusimai atomerőmű 1 millió tonna radioaktívan szennyezett vizét](#) az óceánba engedjék, ami világszerte nagy felháborodást keltett. Kína, Oroszország, Dél-Korea, a Fülöp-szigetek és a régió többi országai ellenezték a japánok terveit, ugyanis az a legtöbb szakértő szerint hosszútávon komoly problémákat okozhat a környező tengerek élővilágában. Április 16-án a friss amerikai elnök Joe Biden Washingtonban fogadta az első külföldi kormányfőt beiktatása óta, aki nem más volt, mint a japán miniszterelnök Yoshihide Suga. A tárgyalást követően [közös nyilatkozatot adtak ki](#), amelyben a kelet-ázsiai régió biztonságát és békéjét hangsúlyozták amellet, hogy az Egyesült Államok habozás nélkül teljesíti vállalt kötelezettségét Japán védelmével kapcsolatban, igénybe véve szükség esetén akár a nukleáris képességeit is. Szeptember 15-én bejelentésre került az Ausztrália – Egyesült Királyság – USA (AUKUS) háromoldalú biztonsági partnerség, amelynek középpontjában az Indo-csendes-óceáni térség áll. A bejelentés nemcsak sokakat meglepett, hanem mély diplomáciai feszültségeket is eredményezett az USA és Franciaország, valamint Ausztrália és Franciaország között. A tokiói vezetőket is negatívan érintette, hogy Washington nem tervezi Japán felvételét az AUKUS-ba.

² Az új miniszterelnök október 4-én foglalta el hivatalát, mindez pedig meglehetősen kockázatos lépés volt a kormányzó Liberális Demokrata Párt (LDP) számára, hiszen kevesebb mint egy hónap volt ekkor már csak a japán alsóházi választásokig, ráadásul a japán ellenzéki pártok összefogást hirdettek az október 31-i általános választásokra, hogy megtörjék az LDP hatalmát. A Japán Alkotmányos Demokrata Párt (CDPJ), a Japán Kommunista Párt (JCP) és [két kisebb párt szövetséget kötött](#) a kampányígéretet összehangolására és a kevesebb jelölt indítására, hogy csökkentsék a szavazókért való versengést. Az [LDP japán kormánypárt végül felülmúlta a várakozásokat](#) és könnyed győzelmet aratott a 2021-es általános japán választásokon. Kishida döntése, hogy néhány héttel hivatalba lépése után megtartja a választást, helyes lépésnek bizonyult: ezt valószínűleg annak is köszönheti a kormánypárt, hogy az azt megelőző hónapban drámai mértékben visszaesett a COVID-19 esetek száma az országban.